

НАБЛИЖЕННЯ ДО МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У ЗБЕРЕЖЕННІ І ВІДНОВЛЕННІ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ

О. М. Вишневська, доктор економічних наук, професор

Н. В. Бобровська, кандидат економічних наук

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто процес гармонійного розвитку людства на основі активізації процесів екологізації виробництв, що спонукає до адаптації вітчизняного екологічного законодавства до міжнародного. Необхідним і нагальним є забезпечення передумов до підвищення рівня відповідальності за завдання шкоди навколишньому середовищу.

Обґрунтовано складові напрямів апроксимації, виявлено стратегічні пріоритети з метою адаптації до міжнародного та європейського законодавства. Доведено доцільність запровадження практичних заходів з метою формування екомережі, мінімізації негативного впливу екологічних ризиків, збереження і відновлення природного середовища з урахуванням глобалізаційних змін і тенденцій.

Ключові слова: адаптаційний період, формування екомережі, законодавство, екологічні ризики, природне середовище, екомережа.

Постановка проблеми. За умови підвищення негативного впливу глобалізаційних процесів на навколишнє середовище виникає потреба у виявленні не тільки економічних, а й екологічних пріоритетів у подальшому розвитку галузей економіки. Існує нагальна потреба у поновленні якісних компонентів природного середовища. Формування умов щодо екологобезпечного розвитку залежить від їх екологічних процесів, які проявляються через поєднання природоохоронних заходів і біологічних можливостей відновлення природних ресурсів за видами з урахуванням галузевих і регіональних особливостей.

Актуальність дослідження підтверджується тим, що на загальноєвропейському рівні ініційовано фінансування наукових розробок екологічного спрямування з метою створення умов для збереження навколишнього середовища і забезпечення самовідновлення природних ресурсів за видами. До пріоритетних напрямів наукових досліджень віднесено розвиток технологій у різних сферах діяльності суспільства, що в екологічному аспекті пов'язане зі зниженням рівня негативного впливу виробництв на довкілля. Загострення екологічних проблем призводить до прискорення процесу втрати якісних компонентів і обмеження

можливостей до самовідновлення природних ресурсів за видами, потребує спрямовувати розвиток галузей економіки у біоекономічну площину.

Актуальним на часі є процес гармонійного розвитку людства на основі активізації процесів екологізації виробництв, що спонукає до адаптації вітчизняного екологічного законодавства до міжнародного. Необхідним і нагальним є забезпечення передумов до підвищення рівня відповідальності за завдання шкоди навколишньому середовищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Напрями і особливості реалізації заходів з охорони навколишнього середовища й залучення «еко-інновацій» для підвищення виробничого потенціалу досліджували у наукових публікаціях вітчизняні вчені, з-поміж яких: О. Балацький, В. Борисова [1], В. Горлачук, С. Дорогунцов, Б. Данилишин, Л. Мельник, С. Рогач, А. Сердюк, П. Саблук, В. Савчук, Є. Хлобистов. Питання еколого-економічного розвитку і раціонального природокористування розглядають багато іноземних вчених, з-поміж них: С. Брю, Ж. Гросман, Г. Дейлі, А. Крюгер, Б. Коммонерон, К. Макконнелл. Поряд із тим, еколого-економічні передумови розвитку країни потребують додаткового дослідження з точки зору біоекономічних переваг з метою збереження біорізноманіття і природних ресурсів за видами та екосистем у сукупності.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування складових і виявлення напрямів апроксимації, стратегічних пріоритетів з метою адаптації до міжнародного та європейського законодавства, а також обґрунтування доцільності запровадження практичних заходів з метою формування екомережі, мінімізації негативного впливу екологічних ризиків, збереження і відновлення природного середовища з урахуванням глобалізаційних змін і тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екстенсивний характер діяльності більшості підприємств, розвиток та надмірна концентрація відходів виробництв призводить до забруднення навколишнього середовища. Саме тому мінімізація екологічних ризиків повинна проводитись через узгодженість дії усіх країн і їхньої скоординованості, спрямованої на формування відповідної міжнародно-правової основи. Формами міжнародного співробітництва є наукова і практична діяльність у

напряму охорони навколишнього середовища, проведення міжнародних конференцій, співпраця міжнародних організацій, укладання договорів і угод на світовому рівні [2].

У світі існує значна кількість екологічних організацій, основною метою яких є реалізація заходів щодо покращення навколишнього середовища, дії яких спрямовано на вирішення екологічних проблем, а саме: опустелювання, деградація ґрунтів, погіршення якості води, забруднення Світового океану, зміна клімату і забруднення атмосферного повітря. Метою діяльності міжнародних екологічних організацій переважно є допомога країнам у визначенні і розв'язанні проблем стабільності і безпеки щодо покращення навколишнього середовища, а також поліпшення загального взаєморозуміння в екологічних питаннях. Очікувані результати співпраці полягають у розробленні і реалізації державних програм щодо збереження навколишнього середовища.

З метою активізації природоохоронної діяльності застосовують економічні стимули і заходи адміністративного впливу, використовують екологічні субсидії, позики, податки, збори, штрафи, кредити і квоти на шкідливі викиди. Екологічні субсидії, які покривають частину видатків на розробку нових екологічних технологій, а також позики на устаткування для природоохоронного призначення, мають інвестиційну форму у більшості країн Європейського Союзу. За рахунок державного фінансування проводять заходи щодо зменшення забруднення навколишнього середовища і впровадження інноваційно спрямованих технологій. Використовується додаткова знижка на інвестиційні витрати на 10-15%, порівняно зі звичайною знижкою, якщо кошти спрямовують на заходи з покращення природокористування [1].

Сучасний рівень співпраці вимагає формування адекватної стратегії поведінки світової спільноти щодо зростаючого навантаження на навколишнє середовище і мінімізації екологічних ризиків з метою обмеження негативного впливу на екосистеми. Важливими аспектами подальшого розвитку є зацікавленість бізнес-середовища у здійсненні природоохоронних заходів, встановлення відповідальності за екологічні порушення, що потребує посилення функції контролю і підвищення соціальної відповідальності та рівня екологічної свідомості.

Зважаючи на актуальність дослідження, не можна відокремлювати питання збереження природного середовища від

формування екологічної безпеки території країни і окремих її регіонів. Напрями збереження навколишнього середовища, підходи у формуванні екомережі і мінімізації негативного впливу на екологічні об'єкти мають тісний зв'язок із «еко-інвестиціями». Відповідно до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату реалізуються проекти спільного впровадження, які спрямовано на скорочення антропогенних викидів або збільшення поглинання парникових газів [2].

За даними Держекоінвестагентства, погоджено 551 проект цільових екологічних або «зелених» інвестицій у регіонах України загальною вартістю 3,8 млрд грн і очікуваним щорічним скороченням викидів парникових газів у розмірі 119,5 тис. тонн CO₂-екв. Підготовлено до запровадження великомасштабні проекти з використанням інноваційних технологій будівництва очисних споруд, технічного переозброєння виробництв, модернізації систем теплопостачання, впровадження заходів із раціонального споживання енергії [3].

До основних принципів реалізації стратегічних завдань у збереженні і відновленні навколишнього середовища віднесено необхідність забезпечення дотримання національних і міжнародних екологічних стандартів і нормативів з охорони навколишнього природного середовища та використання природно-ресурсної основи, а також зменшення утворення шкідливих речовин у процесі виробничої діяльності за рахунок запровадження інноваційних технологій виробництва. На часі актуальною є реалізація заходів запобіжного характеру з охорони навколишнього середовища та забезпечення нарощування обсягів виробництва без підвищення техногенного тиску на довкілля за рахунок використання екологічних та ресурсозберігаючих технологій. Доцільним та дієвим є дотримання відповідних норм і нормативів з охорони навколишнього середовища при проектуванні, будівництві та реконструкції капітальних об'єктів, зменшення і усунення небезпечних наслідків заподіяного негативного впливу на навколишнє середовище.

Виявлено, що адаптаційний період законодавства України до міжнародних та європейських стандартів у екологічній сфері вимагає залучення значних обсягів капітальних вкладень у модернізацію галузей економіки на інноваційних засадах та пов'язане із нарощуванням економічного потенціалу країн світу.

Проведені дослідження надали можливість обґрунтувати залежність ступеня економічного зростання та потреб у екологізації виробництва з метою зниження негативного впливу на навколишнє середовище (рис. 1).

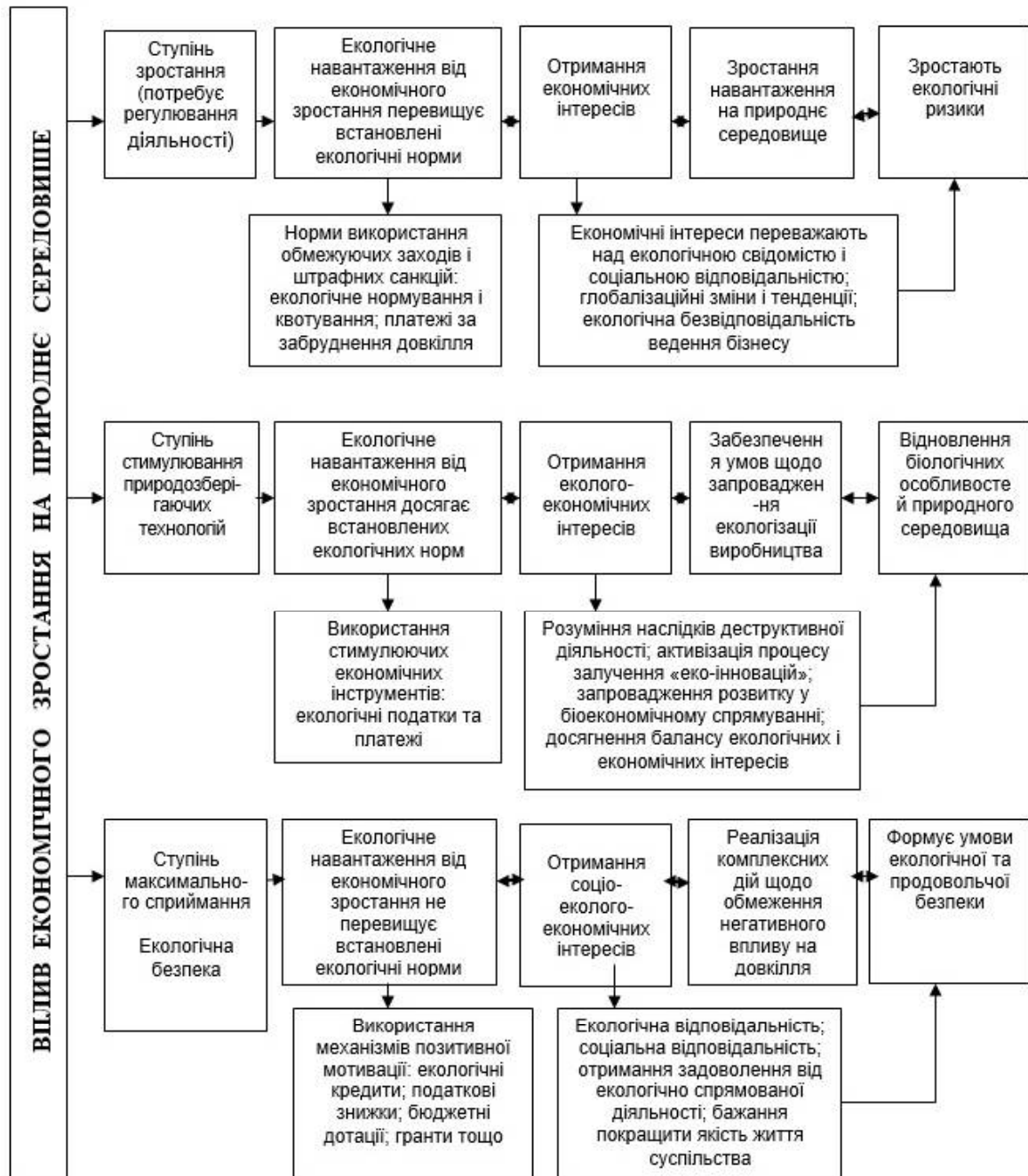

Рис. 1 Основні напрями діяльності у взаємозв'язку із впливом економічного зростання на природне середовище

Джерело: розроблено авторами

Враховуючи стан екосистем і рівень негативного впливу виробництв на навколишнє середовище, дієвим є ступінь зростання, який супроводжується економічним зростанням й перевищенням встановлених екологічних стандартів, що потребує регулювання екодеструктивної і ековиробничої діяльності. А орієнтація розвитку у сфері екологізації повинна бути спрямована на якісно нові підходи до використання природних ресурсів за видами з метою їх збереження і відновлення. Доцільним є запровадження екологоорієнтованого розвитку галузей економіки з метою мінімізації екологічних ризиків, що потребує нових підходів до дотримання екологічних норм у виробничому процесі з метою зменшення і усунення небезпечних наслідків, збереження навколишнього середовища, у тому числі через наближення законодавства у сфері охорони довкілля до міжнародних норм та стандартів [2].

Відповідно до чинного законодавства України раціональне природокористування регламентує ряд основних програмно-цільових підходів, які включають державні і регіональні програми збереження і відновлення природних ресурсів з метою отримання екологічних пріоритетів у розвитку галузей економіки і збереження природного середовища для майбутніх поколінь.

Для дієвості виконання реалізації програм наголошуємо на необхідності активізації міжнародної співпраці у збереженні біорізноманіття та формування цілісної екомережі. Реалізація заходів повинна базуватися на активізації процесу запровадження екологізації виробництв з метою забезпечення самоочищення території і зниження негативного впливу на навколишнє середовище, прискоренні процесу апроксимації та адаптації до норм і підходів міжнародного та європейського законодавства (рис. 2).

Правові підстави та вимоги до процесу наближення законодавства України до ЄС у секторі охорони природного середовища визначено як базовими міжнародно-правовими нормами двосторонньої співпраці України і Європейського Союзу, так і нормами національного законодавства. Відповідно до Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року», реалізація екологічної політики потребує ефективного функціонування законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, спрямованого на досягнення національних пріоритетів [4]. Зако-

нодавство має сприяти застосуванню відповідних економічних інструментів для мотивації впровадження «еко-технологій», вирішенню екологічних проблем на усіх рівнях.

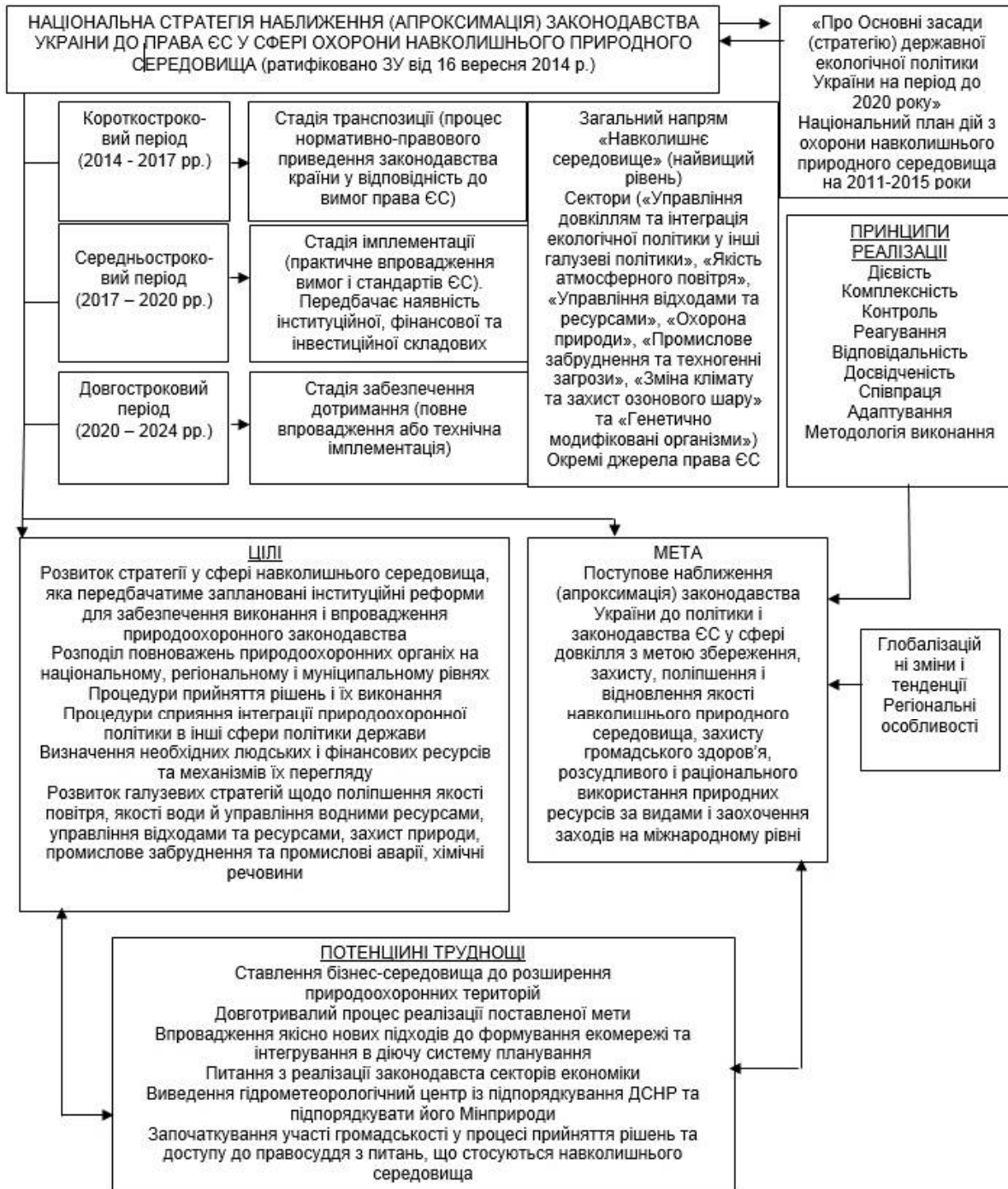

Рис. 2. Складові реалізації національної стратегії апроксимації законодавства України до європейських стандартів у сфері збереження навколишнього середовища

Джерело: розроблено авторами на основі Національної стратегії апроксимації законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля [4]

Кабінетом Міністрів України затверджено механізм реалізації Стратегії – Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки з метою виконання конкретних заходів щодо поетапного досягнення стабілізації і поліпшення стану навколишнього природного середовища України, екологічно зрівноваженої системи природокористування, де передбачається значна кількість заходів, які спрямовано на виконання міжнародних зобов'язань України та наближення законодавства до права Європейського Союзу. Національний план дій визначає заходи як загального характеру, так і адаптаційного до джерел права Європейського Союзу та імплементації їхніх окремих положень.

У рамках співпраці укладено Угоду про асоціацію сфери охорони навколишнього середовища, у якій передбачено поступове наближення законодавства України до права та політики ЄС у цій сфері. Підписання цієї Угоди відкриває нові можливості і створює нові стандарти у різних сферах суспільного життя, включаючи й сферу охорони навколишнього природного середовища.

На відміну від існуючого природоохоронного законодавства України, яке у багатьох аспектах є декларованим, джерела права ЄС визначають як кількісні, так і якісні результати, які треба досягти протягом довготривалого періоду. Особливістю реалізації Директив ЄС є адаптаційний період вітчизняного законодавства з метою досягнення цілей у сфері охорони довкілля. Адаптаційний період пов'язаний із дієвістю екологічної політики і дотриманням норм законодавства.

Висновки з проведеного дослідження. Загострення екологічних проблем, деградація природних ресурсів за видами вимагають активізації процесів екологізації виробництва і підходів у збереженні навколишнього середовища, адаптації вітчизняного законодавства до міжнародних та європейських стандартів. Потребує вдосконалення міжнародної співпраці у сфері охорони довкілля.

На державному рівні практично не проводиться єдина послідовна екологічна політика, що передбачає запровадження та реалізацію принципів раціонального природокористування та мінімізацію екологічних ризиків, сприяє покращенню екологічної ситуації. Саме тому запровадження заходів щодо подальшого розвитку галузей економіки необхідно зорієнтувати на активіза-

цію екологічних пріоритетів у співпраці із міжнародними організаціями. Сформувані передумови до врегулювання відносин в екологічній сфері, узгодження інтересів усіх учасників, забезпечити підвищення рівня відповідальності за завдання шкоди навколишньому середовищу.

З метою збереження навколишнього середовища й формування екологічної безпеки держави важливою є співпраця з міжнародними організаціями у напрямку врегулювання норм екологічного законодавства. Наближення законодавства України до норм у сфері охорони довкілля країн Європейського Союзу дозволяє спільно вирішувати нагальні проблеми та забезпечує можливість збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь, що є вимогою часу.

Список використаних джерел:

1. Борисова В. А. Відтворення природного ресурсного потенціалу АПК : економічні аспекти / В. А. Борисова. – Суми, 2003. – 372 с.
2. Вишневська О. М. Природно-ресурсна основа розвитку аграрного сектора: теоретичні і практичні аспекти : [монографія] / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська. – Миколаїв, 2015. – 180 с.
3. Офіційний сайт Міністерства екології та природних ресурсів України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua>.
4. Національна стратегія наближення (апроксимації) законодавства України до права ЄС у сфері охорони довкілля. – Київ, 2015. – 112 с.

О. Н. Вишневская, Н. В. Бобровская. Аппроксимация международного законодательства в сфере сохранения и восстановления окружающей среды.

В статье рассмотрен процесс гармоничного развития человечества на основе активизации процессов экологизации производств, что побуждает к адаптации отечественного экологического законодательства с международным. Необходимым и актуальным является обеспечение предпосылок к повышению уровня ответственности за причинение вреда окружающей среде.

Ключевые слова: адаптационный период, формирование экосети, законодательство, экологические риски, природная среда, экосеть.

O. Vyshnevskaya, N. Bobrovskaya **International law approximation in preservation and restoration of the environment**

The article focuses on the process of harmonious development of mankind based on activation of greening industries, which leads to the adaptation of national environmental legislation to the international standards. It was proved that there is a strong necessity of urgent ensuring of the prerequisites in order to increase the liability of environmental damage.

The component trends of approximation strategic priorities had been identified in order to adapt to international and European legislation. The advisability of practical approaches' implementation in order to form the environmental network, minimizing the negative impact on the environmental risks, preserving and restoring the environment in view of globalization trends and changes.

Keywords: *approximation, adaptation, formation, legislation, environmental risks, environment, ecological network.*